Ibsa Suuratu Al-Qiyaamah-Kutaa 5

Description

Tarii yommuu namni duâ€™ee reeffa isaa awwaalle deebinu, gaafin kuni sammuu keenya keessa yaaâ€™un hin oolu, â€œNamni duâ€™e kuni garamitti oofamaa? Duâ€™ee achumaan biyyee taâ€™ee ni hafaa?â€• Eeti, kuni gaafi baayâ€™ee barbaachisa namni deebii quubsa itti barbaadachuu qabuudha. Gaafi kanaaf deebii quubsaa suuratu Al-Qiyaamaa gara dhumaatti ni arganna. Mee harâ€™a suuratu al-Qiyaamah irraa ibsa keeyyattoota muraasaa haa ilaallu:

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ
بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾﴾

â€œ**(22)-Fuulli [gariin] Guyyaa san ni ifu. (23)-Gara Gooftaa isaanii ilaalu. (24)-Fuulli [gariin] immoo Guyyaa san ni sunturu. (25)-Balaa guddaa isaanitti raawwatamu yaadu**.â€• Suuratu Al-Qiyaamah 75:22-25

Darsi kana keessatti Guyyaa Qiyaamaa haala namootaa mulâ€™isa. Guyyaa Qiyaamaa fuulli namootaa bakka lamatti ramadamu:
Ramaddi 1ffaan: Fuula muâ€™mintootaa (warra dhugaan amananii) ifuu fi gara Gooftaa isaanii ilaalaniidha.
Ramaddi 2ffaan: Fuula kaafirotaa sunturaa, dukkanaaâ€™a taâ€™ee fi azaaba (adabbii) Rabbii sodaataniidha.
Namni gubbaa irraa namoota ilaaluf iddoo walitti qabamaa yoo ilaale dandaâ€™e, ramaddi fuula lamaan kana ni arga.

Mallattoon fuula muâ€™mintootaa, fuulli isaanii ni ifa, gara Gooftaa isaanii ilaalu. Akkuma Rabbiin oltaâ€™aan jedhe: **â€œFuulli [gariin] Guyyaa san ni ifu.â€•** Kana jechuun Guyyaa Qiyaamaa fuulli muâ€™mintootaa ni ifa, ni cululuqa, gammachuu fi bareedinni irraa mulâ€™ata. Akkuma Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa suurah biraa keessatti jedhe:

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾﴾

â€œ**Fuulli [gariin] guyyaa san (Guyyaa Qiyaamaa) ni ifu. Kan kolfanii fi gammadaniidha**â€• Suuratu Abasa 80:38-39

Ibidda jalaa nagaha bahuu fi Jannata qananiitiin milkaaâ€™u isaanitiif kolfanii garmalee gammadu. Fuulli isaanii gammachuu fi qananiin ifa.

â€œGara Gooftaa isaanii ilaaluâ€• Kana jechuun Aakhiratti muâ€™mintoonni (warri dhagaan amanan) Rabbii oltaâ€™aa ija isaaniitiin ni arguu. Kana ilaalchisee hadiisonni sahiih taâ€™an Ergamaa Rabbii (SAW) irraa dhufanii jiru. Mee isaan keessaa muraasaa haa eerru:
Abu Hureyraan akka gabaasetti, namoonni akkana jechuun Nabiyyii (SAW) gaafatan: â€œYaa Ergamaa Rabbii! Guyyaa Qiyaamaa Rabbii keenya ni ilaallaa?â€• Ergamaan Rabbiis (SAW) ni jedhan: â€œJiâ€™a yommuu guutuu taâ€™uu ilaaluuf ni rakkattuu?â€• Namoonnis ni jedhan, â€œLakki Yaa Ergamaa Rabbii (SAW).â€• Nabiyyinis (SAW) ni jedhan: â€œAduu duumessi ishii gadi hin jirre ilaaluuf ni rakkattuu?â€• Namoonnis ni jedhan: â€œLakkii! Yaa Ergamaa Rabbii.â€• Nabiyyinis ni jedhan, â€œDhugumatti akkuma san isin Isa ilaaltu.â€• (Sahiih Al-Bukhaari 7437, Sahiih Muslim 182)

Ammas, hadiisa biraa keessatti:
Jariir ibn Abdullah akkana jechuun gabaase: Gaafa tokko osoo Ergamaa Rabbii (SAW) bira teenyu gara jiâ€™a (baatii) guutuu taâ€™ee ilaalee akkana jedhe: â€œ**Dhugumatti isin akkuma jiâ€™a kana ilaaltan Rabbii keessan ni ilaaltu. Isa ilaalu keessatti hin rakkattan.**â€• Sahiih Al-Bukhaari 374, Sahiih Muslim 633

Aakhiratti Rabbii oltaâ€™aa ilaaluun qananii hundarra guddaa warri Jannataa argatuudha. Guyyaa Qiyaamaa kaafirran immoo Rabbii oltaâ€™aa arguu irraa ni haguuggamu:

كَلَّآ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾

â€œ**Haa dhorgaman! Dhugumatti isaan Guyyaa san Gooftaa isaanii irraa haguuggamoodha.â€•** Suuratu Al-Muxafiffiin 83:15

â€œ**Haa dhorgaman!â€•** kana jechuun dhimmi akka warri Guyyaa Murtii kijibsiisan jedhanii miti. Namoonni kunniin Rabbiin biratti sadarkaa qabna jechuun odeessu. Dhimmi akka isaan jedhan kanaa miti. Isaan Guyyaa Qiyaamaa Gooftaa isaanii ilaalu irraa ni haguuggamu.[1] Akkuma isaan addunyaa irratti qalbii isaanii Rabbii oltaâ€™aatti amanuu fi Isaaf ajajamu irraa haguugan, Guyyaa Qiyaamaas Isa ilaalu irraa ni haguuggamu.

Guyyaa Qiyaamaa mallattoon fuula kaafirtoota immoo sunturuu, gurraachaaâ€™u fi sodaachudha. Akkuma Rabbiin oltaâ€™aan jedhe:
â€œFuulli [gariin] immoo Guyyaa san ni sunturu. Balaa guddaa isaanitti raawwatamu yaadu.â€• Baasirah jechuun fuulli guuramu, sunturuu, dukkanaaâ€™u fi gurraachaâ€™udha. Akka lugaatti ni jedhama: â€œBasara rajulu.â€• Kana jechuun wanta tokko garmalee jibbuu irraa kan kaâ€™e â€œnamtichi fuula guure, fuulli isaa dukkanaaâ€™e, sunture.â€•[2]

Hiika kana Qurâ€™aanni bakka biraatti haala kanaan ifa nuuf godha:

وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

â€œ**Fuulli [gariin] immoo Guyyaa san dhukkeetu irra jira. Gurraachinni isaan haguuga. Isaan sun warra Rabbitti kafaranii, balleessaa guddaa hojjataniidha.â€•** Suuratu Abasa 80:41-42

â€œBalaa guddaa isaanitti raawwatamu yaadu.â€• Kana jechuun Kaafirran Guyyaa Qiyaamaa iddoo wal gahii osoo jiranuu balaa fi sharrii guddaa, adabbii laalessaa isaanitti akka hojjatamu ni yaadu. Sababni isaas, kufriii fi badii gurguddaa addunyaa keessatti hojjataa turan sirritti beeku.[3] Adabbii ibiddaa guddaa san waan arganiif fuulli isaanii jijjiramee suntura.

Rabbiin subhaanahu rahmataa fi tola Isaatiin Guyyaa san warra fuulli isaanii ifuu fi gara Isaa ilaalan keessaa nu haa taasisu. Warra fuulli isaanii dukkanaaâ€™u fi adabbiin guddaan isaanitti buâ€™u taâ€™uu irraa nu haa baraaru.

Amma itti aanse duâ€™a tarkaanfi jalqabaa taâ€™e kan gara dhimmoota armaan oliitti nama geessu ilaalchise dubbata:

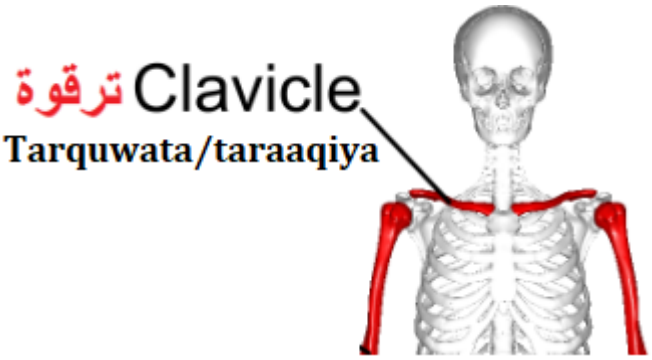
كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ ۜ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾
وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾

â€œ(26)-Kallaa! Yeroo [lubbuun bahuuf] at-taraaqiya geesse. (27)-[Yeroo], â€œEenyutu isa fayyisaa?â€• jedhame. (28)-Inni (Namni duâ€™uu hedu) â€˜kuni addaan bahiinsaâ€™ taâ€™uu ni yaada. (29)-[Yeroo] mogoleen mogoletti maxxante. (30)-Guyyaa san oofamiinsi gara Gooftaa keetiti.â€• (Suuratu Al-Qiyaamah 75:26-30)

Aayaata tannin keessatti, oofaminsi gara guutumaan guututti baduu osoo hin taâ€™in gara murtii Gooftaa isaa akka taâ€™e itti beeksiisuu waliin haala namaa yeroo duâ€™uu ibsa. Ruuhin qaama irraa addaan bahuun duuti namatti dhufuu jechuun guutumaan guututti badiinsa jechuu miti. Kana irra, *duuti namatti dhufuu jechuun marsaa jireenyaa tokko irraa gara marsaa biraatti darbuudha.* Kunis, marsaa jireenya addunyaa irraa gara marsaa jireenya barzakhatti darbuudha. Barzakha jechuun wanta duâ€™aa fi kaafama jidduu jiruudha. Namni erga duâ€™ee hanga kaafamu barzakha keessa tura.

Gareen keeyyattoota kunniin â€œKallaa!â€• jechuun jalqabu. Arabiffa keessatti, jechi â€œ**kallaa**â€• jedhu hiika baayâ€™ee qaba. Hiika kallaa keessaa, â€œ**Dhorgamaa**â€• jechuun yoo fudhanne, hiikni aayah â€œ**Kallaa! Yeroo [lubbuun bahuuf] at-taraaqiya geesseâ€•**: Yaa ilma Aadam! Wanta Ani sitti beeksise yeroo duâ€™aa kijibsiisu hin dandeessu. Kana irra, [yeroo duâ€™aa] wanta ija keetin argitu taâ€™a.[4]

At-taraaqiya (Ø§Ù„ØªÙ‘Ø±Ù‚Ù‰) jecha heddumminna (plural) kan agarsiisu yommuu taâ€™u, tokkeen (singular) isaa **tarquwata (Ø§Ù„ØªÙ‘Ø±Ù‚ÙˆØ©)** taâ€™a. At-taraaqiya ykn tarquwata jechuun lafee ceeku fi hundee mormaa wal qabsiiftudha. Ingiliffaan Collarbones ykn clavicles jedhama. Fakkii armaan gadii irraa ilaalun ni dandaâ€™ama.

Hiika â€œkallaaâ€• jedhu â€œ**dhugumatti**â€• jedhuun yoo fudhannee immoo, hiikni aayah: â€œ**Kallaa, yeroo [lubbuun bahuuf] at-taraaqiya geesse**â€•: Dhugumatti yommuu nafseen at-taraaqiya [yookiin kokkee] geesse, oofamiinsi gara Rabbiiti.[5]

Suurah biraa keessatti ibsa biraatin akkana jechuun duâ€™a namaa ibsa:

فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾

â€œ**Yeroo [nafseen] kokkee geessu,[maaliif hin deebifnee?]â€•** SuuratuAl-Waaqiâ€™a 56:83
Ruuhin at-taraaqiya yookiin kokkee gahuun kan agarsiisu, ruuhi butuun ykn luqqisuun fiixee fagoo qaamaa irraa jalqabuun gara olii ol deema. Jalqaba irratti miilli ykn lukti ni qorriti. Ergasii itti aanse wanti ishii ol jiru qorruu fi ligidaaâ€™u itti fufa.

[Yeroo], â€œEenyutu isa fayyisaa?â€• jedhame.
Kana jechuun warri nama duâ€™uu heduu fi hiriyyoonni isaa ni jedhu:â€• eenyutu isa fayyisee duâ€™a irraa isa baraaraa? Doktorri ykn ogeessi fayyaa isa fayyisu jiraa?â€• Ogeessa fayyaa barbaadanii ajaja Rabbii isatti buâ€™e irraa isa eegu hin dandeenye.[6]

Akka waan akkana jedhameeti: Umriin isaaf murteefame dhumatee jira. Nama jaallattan irratti balaan duâ€™aa buâ€™e. Marsaan barzakha jalqabame. Barzakha kana duuba immoo qorannoo, murtii fi jazaaf kaafamutu jira.

â€œInni (Namni duâ€™uu hedu) â€˜kuni addaan bahiinsaâ€™ taâ€™uu ni yaada.â€•
Kana jechuun namni lubbuun isaa bahuuf kokkee geesse dhimmi isarratti buâ€™e addunyaa irraa addaan bahuu, maatii, qabeenya, ijoollee isaati fi wantoota biroo inni jaallatu irraa addaan bahuu akka taâ€™e ni yaada.[7] Jecha gabaabaan, namni duuti isatti dhuftee lubbuun kokkee geesse, addunyaa, maatii, qabeenyaa fi ijoollee irraa addaan bahaa akka jiru ni mirkaneefata.

â€œ**[Yeroo] mogoleen mogoleetti maxxante**.â€• Aayah tana ilaalchisee mufassiroonni ibsa lama itti kennanii jiru:
1ffaa-Namni kuni yeroo duâ€™u, mogoleen mogoletti maxxanti. Keefanamee uffataan marama.[8]
2ffaa-Rakkoon rakkoo irratti, balaan balaa irratti, ciminni ciminna irratti maxxane. Kana jechuun rakkoon, balaa fi ciminni addunyaa fi rakkoon, balaa fi ciminni jalqaba Aakhirah nama duâ€™aa jiru kanarratti wal qunnamu. Rakkoon, balaa fi ciminni addunyaa: qananii fi maatii isaa hunda irraa addaan bahuu, ruuhin isaa yommuu baatu garmalee cinqamuudha. Rakkoon, balaa fi ciminni jalqaba Aakhirah immoo: namni duâ€™u kuni kaafira ykn badii gurguddaa kan hojjatu yoo taâ€™e, Malaykoota azaabatin qabamee gara Aakhiraatti fudhatamuudha.[9]

Araboonni dhimmaa fi balaa garmalee ulfaata taâ€™e ibsuuf jecha â€œsaaq (mogolee)â€• jedhu fayyadamu. Fkn, Qaamatil harbu ala saaqi (Lolli mogolee irra dhaabbate). Kana jechuun lolli ykn wal waraanuun garmalee cime.

Namni nama duâ€™e san arguu, haala nama duâ€™e kanaa fi mogooleen isaa walitti maxxante ilaalchisee akkana jechuun gaafachuu dandaâ€™a: *Namni duâ€™e kuni gara eessaatti oofamaa? Sila gara guutumaan guututti baduu moo gara qorannoo, murtii fi jazaa Rabbiitti oofamaa?*â€• Gaafi kanaaf deebiin Rabbii (subhaanahu wa taâ€™aalaa) akkana jechuun dhufe:

â€œGuyyaa san oofamiinsi gara Gooftaa keetiti.â€•
Oofamiinsa jechuun wanta tokko gara fuunduraatti akka deemu gochuu, gahuumsa akka gahuu oofudha. Qaamni gara Murtii Rabbiitti oofama. Takkaa gara biyyeetti akka deebiâ€™uu ykn jijjiramu taasisa, takkaa immoo akka eeggamu taasisa.
Ruuhin immoo gara Murtii Rabbii iddoo itti turtuutti oofamti.

Kana booda Guyyaa Qiyaamaa kaafamuun gara walitti qabamuutti oofamuutu dhufa. Ergasii gara iddoo qorannoo fi murtiitti oofamudha. Itti aanse gara jazaatti oofamuudha. (Takkaa gara Jannataa takkaa immoo gara Jahannam oofamuudha.) Kana hunda keessatti murtiin gara Gooftaa keeti qofaati, Inni shariika hin qabu. Murtii Isaa kan deebisuu fi dhoowwu hin jiru.[10]

Aayah keessatti â€œIlaa Rabbika (gara Gooftaa keeti)â€• jechuun, maqaalee Rabbii keessaa maqaan â€œRabb (Gooftaa)â€• jedhu ni filatame. Kunis dhageefataa ykn dubbisaa gara hiika Gooftummaa Rabbiitti qajeelchuufi. Gooftaan kan uumuu, jiraachisuu, kunuunsu, ajjeessu, kaasu, qoratuu, murtii dabarsuu fi mindeessu ykn adabuudha. Nama dhabama irraa Kan argamsiise, ergasii hanga marsaa guutuu irra gahuu kunuunsu fi jiraachisu ergasii ajjeesu Rabbii oltaâ€™aadha. Ammas, Gooftummaa Isaatiin yeroo fedhetti kaasun qoratee takkaa tola Isaatiin nama waan gaarii hojjate mindaa gaarii kennaaf, takkaa immoo nama waan badaa hojjate haqummaa Isaatiin ni adaba. Kanaafu, namni addunyaa tana keessa tooâ€™annaa tokko malee kan jiraatu osoo hin taâ€™in gubbaa irraa Kan isa tooâ€™atu, jiraachisu, ajjeesu fi Guyyaa Qiyaamaa isa kaasu akka jiru â€œGooftaa keeâ€• jechuun isatti beeksiisa. Aayah armaan olii keessatti gahuumsi ilma namaa eessa akka taâ€™e ni baranna. Namni erga duâ€™ee badee achumaan kan hafuu osoo hin taâ€™in, Guyyaa Qiyaamaa kaafamuun gara qorannoo, murtii fi jazaa Gooftaa isaatti oofama. Gooftaan isaa akkuma jalqaba isa uume, qorannoo fi jazaaf lamuu isa deebisuu irratti Dandaâ€™aa waan taâ€™eef.

Kitaabban wabii:
[1] Tafsiiru Xabarii-24/204[2] Maâ€™aariju tafakkuri-2/504[3] Madda olii[4] Tafsiiru Ibn Kasiir-7/438 [5] Tafsiiru Qurxubii-21/433[6] Tafsiiru Xabarii-23/512-513[7] Maâ€™aariju tafakkuri-2/508[8] Maddoota olii[9] Tafsiiru Qurxubii-21/435-436, https://www.englishtafsir.com/Quran/75/index.html#sdfootnote20sym [10] Maâ€™aariju tafakkuri-2/509

Date Created
December 31, 2019
Author
admin